basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/
NASIONALE SENIORSERTIFIKAATEKSAMEN

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

2022

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 200

Hierdie nasienriglyne bestaan 12 bladsye.

Kopiereg voorbehou

AFDELING A

VRAAG 1

1.1 **Meervoudigekeuse-vrae**
1.1.1 C ✓✓
1.1.2 D ✓✓
1.1.3 B ✓✓
1.1.4 D ✓✓
1.1.5 A ✓✓
1.1.6 A ✓✓
1.1.7 B ✓✓
1.1.8 C ✓✓
1.1.9 B ✓✓
1.1.10 A ✓✓

(10 x 2) (20)

1.2 **Pasitems**
1.2.1 F ✓✓
1.2.2 H ✓✓
1.2.3 K ✓✓
1.2.4 E ✓✓
1.2.5 C ✓✓
1.2.6 D ✓✓
1.2.7 A ✓✓
1.2.8 G ✓✓
1.2.9 L ✓✓
1.2.10 J ✓✓

(10 x 2) (20)

1.3 **Landbouterme**
1.3.1 Produktiwiteit ✓
1.3.2 Bestraling/Ultraviolet strale of lig ✓
1.3.3 Diversifikasie/Diversiteit ✓
1.3.4 Lig of sonlig ✓
1.3.5 Entrepreneurskap ✓

(5 x 1) (5)

1.4 **Onderstreepte woorde**
1.4.1 Bederfbaarheid/Bederf ✓
1.4.2 Organisering ✓
1.4.3 Klimaat of weer ✓
1.4.4 Gelykbreekpunt ✓
1.4.5 Binnelandse of plaaslike ✓

(5 x 1) (5)
TOTAAL AFDELING A: 50

VRAAG 2: FISIESE PLAASBEPLANNING

2.1 Veldbestuur

2.1.1 Belangrikheid om optimale plantegroei te ken

- Om die tyd van optimale groei te weet ✓ sal die beste plant potensiaal tot stand bring ✓
- Kennis oor die verskillende soorte grasse ✓ sal help om die drakrag van die plaas te bepaal ✓ (Enige 1) (2)

2.1.2 TWEE maniere hoe verdeling van kampe die boer kan help

- Vermeerder die voortdurende produksie ✓ van hoë kwaliteit voer ✓
- Voer beskikbaar te hê in tye van stadige groei ✓ en dormante/rustende periodes ✓
- Voorsien in die voedingstofbehoeftes van vee en wild (bv. winter weidings) ✓✓
- Beplan en reageer ✓ op onvoorsiene omstandighede (droogtes, vloede, brande, ens.)
- Verhoog effektiwiteit van daaglikse bestuur ✓✓
- Voorkom degradasie van veld ✓deur oorbeweiding te voorkom ✓ (4)
- Verlaagde stres deur ✓ onnodige beweging te voorkom ✓ (Enige 2)

2.1.3 TWEE voordele van goeie weidingbestuur

- Nie nodig om ekstra voer aan te koop nie ✓
- Nodigheid van aangeplante weidings verlaag ✓
- Die boer spaar geld of het 'n hoër inkomste✓ (Enige 2) (2)

2.2 Faktore wat beweiding beïnvloed

2.2.1 Smaaklikheid – invloed op beweiding

- Soetveld – meer smaaklik ✓ hoër inname ✓
- Gemengde veld – redelik smaaklik eerste geëet,✓ gemiddelde inname ✓
- Suurveld – minder smaaklike grasse ✓ dus laer inname ✓ (Enige 1 x 2) (2)

2.2.2 Topografie – invloed op beweiding

- Topografie soos bv. laagliggende weiding en vlaktes is meer toeganklik vir diere ✓ wat dus lei tot meer gereelde beweiding ✓
- Topografie soos bv. bergagtige gebiede en hellings kan minder toeganklik wees vir diere ✓ hierdie gedeeltes sal minder bewei word ✓ (Enige 1 x 2) (2)

2.2.3 Erosie – invloed op beweiding

- Geen erosie nie ✓meer areas vir beweiding ✓
- Matige erosie✓ areas vir beweiding verminder ✓
- Erge erosie ✓ min weidings beskikbaar ✓ (Enige 1 x 2) (2)

2.3 **Kapitaal**

2.3.1 **Vaste kapitaalitem**
- C✓ of heinings ✓ (Enige 1) (1)

2.3.2 **Beweeglike kapitaalitem**
- A✓ of B✓ of gewasse geproduseer ✓ of beeste ✓ Enige 1) (1)

2.3.3 **Redes vir risikoverlaging met B en A of E**
- Daar is meer as een inkomste vir die boer ✓
- Boer kan diere sowel as produk (melk) verkoop vir 'n inkomste ✓
- Meer volhoubare boerdery onderneming van meer bronne van inkomste✓
- Diversifikasie of het meer as een produksierigting op die plaas verminder prys, siektes en bemarkingsrisiko ✓
- Waardetoevoeging tot die produk kan ekstra inkomste skep ✓ (Enige 2) (2)

2.4 **Grondstruktuur**

2.4.1 **Definisie van grondstruktuur**
- Is die groepering van gronddeeltjies ✓ in strukturele eenhede (aggregate) ✓
- Is die natuurlike kohesie van gronddeeltjies ✓ om groter dele (aggregate) te vorm ✓ (Enige 1 x 2) (2)

2.4.2 **Grondstruktuur en bewerking**
- **Gestruktureerde grond (grond met struktuur)**
  - Het hoë klei-inhoud – moeiliker om te bewerk ✓
- **Ongestruktureerde grond (grond sonder struktuur)**
  - Is los en sanderig – maklik om te bewerk ✓ (2)

2.5 **TWEE voordele van organiese boerdery**
- Laer insetkoste ✓
- Verbied chemiese insette dus:
  - gesonder vir menslike gebruik ✓
  - minder skadelik vir die omgewing ✓
- Verbeter grond gesondheid ✓ (Enige 2) (2)

2.6 **Presisieboerdery**
Korrekte hoofelement

	HOOFELEMENT			
AKSIE	**BEPLAN**	**PAS TOE**	**RESULTAAT**	**ONTLEED**
Besproeiing/Bespuiting		✓		
Data prosessering				✓
Presisiekartering	✓			
Oes			✓	
Bemesting		✓		

(5)

2.7 **Fisiese insette verkry in bepaling van boerderystelsel**

- Grond ✓
- Neerslag ✓
- Son ✓
- Ligging/Omgewing ✓
- Dreinering ✓ (5)

2.8 **Meganisasie**

2.8.1 **Invloed op die koste van arbeid**

- Meer vaardige arbeiders nodig ✓
- Minder arbeiders of arbeiders sal verminder ✓ (2)

2.8.2 **Negatiewe sosiale impak van meganisering**

- Dit lei tot werkloosheid/werksverliese ✓ (1)

2.9 **Effek van verminderde vermorsing van plaagdoders in presisieboerdery**

- Slegs 'n klein area word bespuit ✓ wat die koste van bespuiting verlaag✓
- Minder plaagdoder (minder vermorsing) gebruik verlaag die risiko van besoedeling ✓ daarom minder omgewing beskadiging (meer omgewingsvriendelik) ✓
- Beter beheer oor plaag ✓ weens doelgerigte bespuiting ✓ (Enige 2) (4)

2.10 **Agritoerisme**

2.10.1 **Opvoedkundige toeriste**

- Mense wat plekke besoek om navorsing te doen ✓
- op die veld, grond en topografie ✓ (2)

2.10.2 **Produkroetetoeriste**

- Mense volg roetes om te sien hoe landbouprodukte geproduseer word ✓
- of hoe landbouprodukte geprosesseer word ✓ (2)

2.11 **VYF nadele van agritoerisme**

- Verg meer verantwoordelikheid ✓
- Nie genoeg mense beskikbaar met kennis van agritoerisme nie ✓
- Menige wette wat landbou en toerisme reguleer ✓
- Aspekte soos vervoer, natuurbewaring, sosiale welstand kan 'n probleem wees ✓
- Duur om te begin ✓
- Die effek van verlies aan privaatheid ✓
- Negatiewe impak op die omgewing ✓
- Publieke aanspreeklikheid ✓
- Moeilik om onderling verbind te bly met alle mense betrokke ✓
- Grootliks beïnvloed deur wêreld gesondheidstoestande ✓ (Enige 5) (5)

[50]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEPLANNING, ENTREPRENEURSKAP, BEMARKING, PRYSBEPALING, EN BESTUURSPROSES

3.1 Besigheidsplan

3.1.1 VYF redes vir die ontwikkeling van 'n besigheidsplan

- Toets die uitvoerbaarheid van die onderneming ✓
- Help met die bepaling van die finansiële behoeftes ✓
- Bepaal die daaglikse aktiwiteite/werksaamhede ✓
- Dui die huidige posisie van die besigheid aan ✓
- Omskryf die toekomstige vooruitsigte van die besigheid ✓
- Om kennis te verkry van relevante bemarkingsaangeleenthede ✓
- Om krediet te verkry van 'n finansiële instelling ✓ (Enige 5) (5)

3.1.2 VYF bemarking vooruitskatting

- Moontlike wins vooruitskatting gebaseer op realistiese syfers ✓
- Dui aan tot watter mate wins heraangewend gaan word ✓
- Fokus op swakpunte van die kompetisie en lewer 'n beter produk ✓
- Regverdig die prys deur die soos die verbruiker te dink ✓
- Prys of diens moet die besigheid se algehele strategie reflekteer ✓
- Dui koste aan om die kwaliteit van die produk te verbeter ✓
- Dui verwagte verkope aan ✓
- Dui moontlike markaandeel aan ✓
- Dui gelykbreekpunt aan ✓
- Dui tekortkominge in finansiering aan ✓
- Maak voorstelle oor hoe om tekortkominge te verminder (Enige 5) (5)

3.2 Entrepreneurskap

3.2.1 DRIE entrepreneurseienskappe A, B, C en D

- A – organisatoriese/koördinering vermoëns ✓
- B – tegniese/operasionele kennis ✓
- C – innoverende/skeppende/visionêre insig ✓
- D – Volhard/deursettingsvermoë/uithouvermoë ✓ (4)

3.2.2 DRIE hulpbronne wat entrepreneur benodig om met boerdery te begin

- Finansiële hulpbronne ✓(of relevante voorbeeld)
- Menslike hulpbronne ✓ (of relevante voorbeeld)
- Fisiese hulpbronne ✓ (of relevante voorbeeld) (3)

3.3 Onderskei primêre landbousektor van sekondêre en tersiêre landbousektore

- Die primêre sektor gebruik natuurlike hulpbronne om rouprodukte te produseer in boerdery, vis en bosbou sektore ✓
- Sekondêre sektor verander roumateriaal verkry vanaf die primêre sektor om half voltooide en voltooide goedere te lewer ✓
- Die tersiêre sektor sluit goedere en dienste in wat die primêre en sekondêre landbousektore benodig om hul produk te produseer ✓ (3)

3.4 **Bemarkingswette van toepassing op die bemarking van landbouprodukte**

3.4.1 C ✓ (1)

3.4.2 A ✓ (1)

3.4.3 B ✓ (1)

3.4.4 E ✓ (1)

3.5 **Bemarkingskanale**

3.5.1 **DRIE voordele van plaashekbemarking**

- Geen bemarkingskoste ✓
- Geen vervoerkoste ✓
- Meer geskik vir kleinskaal boere ✓
- Produkte kan deur die boer verkoop word/geen middelman of agent ✓

(Enige 3) (3)

3.5.2 **DRIE nadele van plaashekbemarking**

- Die boer sal die plaaslike prys moet aanvaar vir die produk wat verkoop word ✓
- Die boer is nie noodwendig goed geleë om verbruikers te bereik ✓
- Risiko om beroof te word, is groot ✓
- Volumes wat verkoop word, is somtyds min ✓ (Enige 3) (3)

3.6 **Verskil tussen internet bemarking en kontrak bemarking**

INTERNET BEMARKING	KONTRAK BEMARKING
Geen kontrak – word op verskillende aanlyn platforms gedoen ✓	'n Getekende kontrak tussen die produseerder en die verbruiker ✓
Fluktuerende pryse ✓	Prys is bepaal ✓
Geen gewaarborgde inkomste ✓	Gewaarborgde inkomste ✓
Verkoop aan enige een – kan wêreldgehoor bereik ✓	Verplig om volgens kontrak te lewer ✓

(6)

3.7 **DRIE funksies van produsente organisasies in die landbou industrie**

- Ondersteun boere in die bemarking van landbouprodukte ✓
- Ondersoek moontlike plaaslike markte vir boere se produkte ✓
- Betrokke by uitvoer geleenthede vir boere se produkte ✓
- Adviseer boere oor produksiemetodes van die produk ✓
- Betrokke by navorsing oor die produk tot voordeel van alle rolspelers ✓
- Ontleed markte en bepaal marktendense ✓
- Promosie van die produk ✓ (Enige 3) (3)

3.8 **DRIE voordele van varsproduktemark**

- Boere trek voordeel uit hoër pryse in tye van tekorte ✓
- Bevestig die integriteit van beide partye ✓
- Waarborg dat die onderhandelde prys betaal sal word ✓
- Mark kan groot hoeveelhede verkoop ✓
- Boere kan 'n agent gebruik om die bemarking te doen ✓
- Geld is onmiddellik beskikbaar na verkope ✓ (Enige 3) (3)

3.9 **VIER voordele van evaluering**

- Verhoog die effektiwiteit van die handeling ✓
- Hulpbronne word optimaal benut ✓
- Verhoog die produktiwiteit in die werkplek ✓
- Konstante verbetering van die handeling of onderneming ✓
- Dui areas van vermorsing aan en hoe om dit te korrigeer ✓ (Enige 4) (4)

3.10 **VIER voordele van geskikte bestuur aangaande arbeid**

- Tyd besparend ✓
- Dit verhoog effektiwiteit en werk word vinniger gedoen ✓
- Elke werker raak meer vaardig in hul afdeling van spesialisasie en word 'n kundige ✓
- Uitdink van eenvoudige masjinerie vir elke handeling raak moontlik ✓
- Die toesighouer sal weet wat die verantwoordelikheid van elke werker is ✓ (Enige 4) (4)

[50]

VRAAG 4: FINANSIËLE BEPLANNING, REKORDHOUDING, OES WAARDETOEVOEGING EN VERPAKKING

4.1 **'n Begroting het beide 'n beplanningsfunksie en 'n kontrole funksie**

- Beplanningsfunksie – koppel verwagte inkomste aan verwagte uitgawes ✓ van die plaas met die doelwitte van die plaas ✓
- Kontrole funksie – verseker dat werklike aktiwiteite ✓ ooreenkom met beplande aktiwiteite ✓ (4)

4.2 **Begrotings**

4.2.1 **Insette en uitsette in begroting**

(a) **Inset**

- Saad ✓
- Bemesting ✓
- Gif /chemikalieë/onkruiddoders/plaagdoders ✓
- Brandstof ✓ (Enige 2) (2)

(b) **Uitsette**

- Geoeste produk ✓
- Afvalprodukte van verkoopte geoeste produkte ✓ (Enige 1) (1)

4.2.2 **Begroting in terme van hulpbronne**

- Identifikasie van beskikbare bronne ✓
- Bepaal die gebruik van die hulpbronne ✓
- Bepaal die koste vir die gebruik van die hulpbronne ✓ (3)

4.3 **Inkomstestaat**

4.3.1 **Bereken die bruto wins**

- Bruto wins = verkope – koste van verkope ✓
  = R942 700,00 – R780 900,00 ✓
  = R161 800,00 ✓ (3)

4.3.2 **Bereken netto wins**

- Netto wins = Bruto wins – indirekte uitgawes (oorhoofse koste/nie-produksie koste) ✓
  = R161 800,00 – (R21 700,00 + R72 300,00 + R52 300,00) ✓
  = R161 800,00 – R146 300,00
  = R15 500,00 ✓ (3)

4.4 **Onderskei tussen seisoenale werker en geleentheidswerker**

- **Seisoenale werker**
  - Doen herhalende take ✓
  - Taak is seisoensgebonde ✓
- **Geleentheidswerker**
  - Doen projek-gebaseerde, nie herhalende taak ✓
  - Taak is nie seisoenaal ✓ (Enige 1 vergelyking) (2)

4.5 **DRIE vereistes van goeie rekordhouding**

- Eenvoudig en maklik ✓
- Prakties en maklik om te gebruik ✓
- Spesifiek ✓
- Realisties ✓
- Relevant ✓
- Volledig ✓
- Bruikbaar wees en spesifieke behoeftes op die plaas aanspreek ✓
- Op datum wees ✓ (Enige 3) (3)

4.6 **Aanvaarbare toestand van vars rou produkte**

- Produk moet ferm wees ✓ en nie verlep nie ✓
- Geen skade ✓, merke, kneusings op die produk ✓
- Reuk en kleur ✓ moet spesifiek wees vir die vars produk ✓
- Geen tekens van siektes en plae ✓ sigbaar op die produk ✓
- Die produk moet skoon wees ✓ van grond en residu ✓ (Enige 2 x 2) (4)

4.7 **Meganiese oes en oes met die hand**

	MEGANIESE OES	**OES MET DIE HAND**
Invloed van weerstoestande	klein / min ✓	groot ✓
Diefstal van die produk	klein ✓	meer ✓

(4)

4.8 **DRIE korrekte persoonlike gesondheid en higiëniese praktyke van arbeiders**

- Moet goed opgelei wees (weet die gevaar van vars produkte) ✓
- Bad gereeld✓
- Goeie toilet praktyke ✓
- Gereelde was van hande ✓
- Dra skoon klere ✓
- Dra korrekte beskermde klere (handskoene, maskers, skoene, haarnet)✓ (3)
- Hou naels kort ✓ (Enige 3)

4.9 **TWEE hoof faktore wat die metode van stoor bepaal**

- Tipe produk ✓
- Die relatiewe humiditeit van die omgewing gedurende die stoortydperk ✓
- Die voginhoud van die produk vanaf die land ✓ (Enige 2) (2)

4.10 **Omskakeling deur verskeie aksies en prosesse**

4.10.1 Pasteurisasie ✓ (1)

4.10.2 Ekstraksie ✓ (1)

4.10.3 Fermentasie ✓ (1)

4.10.4 Sterilisasie ✓ (1)

4.10.5 Ekstrusie ✓ (1)

4.11 **Metodes van verpakking van landbouprodukte**

4.11.1 **Vakuumverpakking**

- Verwydering van lug sal die bederf of verrotting van die produk vertraag ✓✓
- Verwydering van lug verklein die grootte van die produk wat stoor en hantering vergemaklik ✓✓
- Vertraagde verrotting verhoog die rakleeftyd van die produk ✓✓ (Enige 1) (2)

4.11.2 **Nie-vakuum verpakking**

- Gespesialiseerde toerusting nie nodig nie dus laer koste ✓✓
- Beskerm die vorm van die produk of verhoed breking van die produk ✓✓
- Meer produkte kan verpak word aangesien dit tyd spaar tydens verpakking ✓✓ (Enige 1) (2)

4.12 **Vervoer van produkte**

4.12.1 **Vereistes van trok of sleepwa**

- Vloer moet glyvry wees – om te voorkom dat diere val en hulself beseer✓
- Voldoende sypanele – om te voorkom dat diere afval en grootvee en kleinvee te skei ✓
- Hoogte invoertuie met meervuldige vlakke moet voldoende wees – om groter diere toe te laat om op te staan en vrye lugvloei toe te laat om vrylik te beweeg
- Moet genoeg ruimte hê – om diere se veiligheid tydens vervoer te verseker ✓
- Veiligheid van diere – diere moet nie beseer word tydens vervoer nie ✓
- Verseker biosekuriteit – was met 'n hoëdrukspuit en saniteer die voertuig voor die laai van diere ✓ (Enige 3) (3)

4.12.2 **TWEE vereistes vir diere gedurende die reis**

- Water ✓
- Voer – hooi, kragvoer/konsentraat ✓ (2)

4.12.3 **Stresvlakke van die diere**

- Stres het 'n negatiewe effek op die prestasie van plaasdiere ✓
- Verswak die immuunstelsel ✓
- Verlaagde reproduksie ✓
- Verlies aan massa ✓
- Vertering ongesteldheid ✓
- Inflammatoriese reaksies ✓
- Verminder voerverbruik ✓ (Enige 2) (2)

[50]

TOTAAL AFDELING B: 150
GROOT TOTAAL: 200

Kopiereg voorbehou